

SocialdepartementetSocialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att lämna förslag på hur staten kan ta ett ökat ansvar för cancerscreeningen

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på hur staten kan ta ett ökat ansvar för delar av cancerscreeningen. Med cancerscreening avses den populationsbaserade cancerscreeningen, exempelvis bröstcancerscreening med mammografi.

I uppdraget ska Socialstyrelsen lämna förslag på konkreta åtgärder som syftar till att, mot bakgrund av slutsatser i Vårdansvarskommitténs slutbetänkande (SOU 2025:62):

- utöka det statliga ansvaret för cancerscreening för att uppnå mer jämlikhet mellan regionerna,
- skapa en nationell samordning med ett utökat statligt ansvar av radiologi och bilddiagnostik inom cancerscreening, och
- vid behov föreslå hur statliga cancerscreeningregister, likt det befintliga kvalitetsregistret för bröstcancerscreening, kan utvecklas och tillhandahållas för relevanta aktörer.

Socialstyrelsen ska vid genomförandet av uppdraget beakta pågående nationellt arbete inom cancerscreening, inklusive insatser som genomförs inom ramen för den nuvarande överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om en mer jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider. Socialstyrelsen ska i genomförandet av uppdraget föra dialog med Regionala cancercentrum (RCC), Regionala cancercentrum i samverkan (RCC Sam) och Comprehensive Cancer Center-nätverket Sverige (CCC-nätverket Sverige) samt andra relevanta aktörer.

Socialstyren ska vid genomförande av uppdraget även analysera och väga in pågående arbete inom screening i linje med EU:s cancerplan och andra EU-initiativ av betydelse.

Det ska för varje åtgärd framgå vad som behöver göras samt i den utsträckning det är möjligt, när och på vilket sätt åtgärden kan genomföras.

I uppdraget ingår det inte att lämna författningsförslag. Socialstyrelsen ska dock på en övergripande nivå redovisa vilka författningsändringar som bedöms nödvändiga för att genomföra förslagen, exempelvis behov av nya bemyndiganden eller reglering av uppgiftsskyldighet eller personuppgiftsbehandling.

Socialstyrelsen ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Socialstyrelsen ska senast den 1 november 2027 lämna en skriftlig slutredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda 1 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 16 Åtgärder för en bättre cancervård.

Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2026. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2027 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Cancerscreening är en viktig del av det förebyggande arbetet mot cancer och kan bidra till att cancer och förstadium till cancer upptäcks tidigt. Regionerna arbetar i dag på olika sätt med bl.a. kallelser till cancerscreening vilket leder till en ojämlig cancervård.

Staten har ett övergripande ansvar för att skapa förutsättningar för en jämlik och effektiv hälso- och sjukvård. Vårdansvarskommittén gjorde bedömningen att screening var ett av de områden där staten bör ta ett större ansvar (SOU 2025:62, s. 94). Regeringen har även inom canceröverenskommelsen avsatt 35 miljoner kronor för ökad samordning av screening och generiska kallelsesystem (S2026/00244). RCC, RCC Sam och CCC-nätverket har en viktig roll i genomförandet av överenskommelsen.

Ett delmål i den nationella cancerstrategin är att utveckla cancerscreeningen för att minska skillnader mellan regioner och befolkningsgrupper. Trots nationella screeningprogram och rekommendationer, varierar täckningsgrad och genomförande mellan olika regioner. Ex. erbjuds screening för livmoderhalscancer och bröstcancer i hela landet, gällande screening för ex. tjock- och ändtarmscancer har regionerna kommit olika långt med implementeringen. De regionala skillnaderna också avseende kvalitet och tillgänglighet visar på utmaningar och ojämlikhet som motiverar ett ökat statligt ansvar för cancerscreening.

Det finns skillnader mellan regionerna när det gäller bl.a. kallelser, laboratorieanalyser samt tillgång till radiologi och bilddiagnostik inom cancerscreening. En ökad nationell samordning inom dessa områden kan skapa bättre förutsättningar för en jämlik screeningverksamhet och ett effektivt resursutnyttjande.

En ökad statlig samordning aktualiserar också behovet av bättre förutsättningar för nationell uppföljning av screeningverksamheten. Ett eller flera nationella cancerscreeningregister kan bidra till att följa bl.a. deltagande, kvalitet, tillgänglighet och resultat samt identifiera skillnader mellan regionerna.

Närmare om uppdraget

Socialstyrelsens förslag ska utgå från behovet av en ändamålsenlig och jämlik screeningverksamhet. Socialstyrelsen ska arbeta nära RCC, RCC Sam och CCC-nätverket inom ramen för uppdraget, samt föra dialog och inhämta synpunkter och förslag från patientorganisationer och regioner.

Socialstyrelsen ska föreslå hur det statliga ansvaret för cancerscreening kan utökas i syfte att uppnå mer jämlikhet mellan regionerna. I analysen ska

ojämlikheter i kallelser och laboratorieanalyser mellan regioner i samband med cancerscreening beaktas

Socialstyrelsen ska lämna förslag på hur ett utökat statligt ansvar och nationell samordning av radiologi och bilddiagnostik inom cancerscreeningområdet kan utformas och organiseras. Förslagen ska särskilt syfta till en mer jämlik tillgång till radiologisk kompetens och bilddiagnostik samt ett bättre kapacitetsutnyttjande och utvecklad tillgänglighet.

Socialstyrelsen ska vid behov föreslå ett eller flera statliga cancerscreeningregister samt vilka uppgifter som behöver samlas in för att möjliggöra en effektiv nationell uppföljning av cancerscreeningen. Myndigheten ska även föreslå hur relevanta aktörer kan ges tillgång till uppgifter som behövs för uppföljning av bl.a. deltagande, resultat, kvalitet, tillgänglighet och jämlikhet.

Myndigheten ska redovisa en konsekvensutredning i enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar. Om förslagen innebär offentligfinansiella kostnader ska förslag till finansiering lämnas i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

I samtliga delar av uppdraget ska myndigheten beakta arbetet med en nationell digital infrastruktur för hälsodata. I fråga om kallelser ska myndigheten särskilt beakta infrastrukturen för digital post från offentliga aktörer, Mina meddelanden, och arbetet inom Ena, den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen.

På regeringens vägnar

Elisabet Lann

Alexandra Sahlén

Kopia till

CCC-nätverket Sverige

Samtliga RCC

Sveriges Kommuner och Regioner